

Inre skyltprogram för vård- och omsorgsboenden

Avdelningen vård- och omsorgsboende

2024-10-15

Versionshantering

Datum	Version	Beskrivning	Ändrat av
231017	6		Lena Månsson
231031	7	Genomgång m referensgrupp	Lena Månsson
231129	8	Genomgång med EC Stab VoB	Lena Månsson

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	4
1.1	Uppdraget.....	4
1.2	Syfte och mål	4
1.2.1	Forskning och beprövade erfarenheter	4
1.2.2	Universell design.....	4
1.3	Målgrupper	4
1.4	Bakgrund	5
1.4.1	Sandarnas Vård- och omsorgsboende	5
1.4.2	Arbetsprocessen	5
1.4.3	Skyltpromenader.....	5

1.5	Genomgången S-SCEAM.....	6
1.5.1	Platser på vård- och omsorgsboende som bedöms	6
1.5.2	Domäner inom varje plats som bedöms.....	7
1.5.3	Resultat skattade vård- och omsorgsboenden	8
1.6	Boverket	8
1.7	Bygg ikapp.....	8
2	Vad är Wayfinding?	9
2.1	Rumsuppfattning och kognition	9
2.2	Sensorisk bearbetning	9
2.3	Kognitiva strategier	9
3	Skyltsystem	9
3.1	Att tänka på vid framtagande av nytt skyltsystem	9
4	Landmärken.....	11
5	Forskningsområden	11
5.1	Användning av teknik.....	11
5.2	Åldersrelaterade förändringar	11
5.3	Kulturella skillnader	11
5.4	Miljödesign	11
5.5	Neurovetenskapliga studier	12
5.6	Miljöpsykologi.....	12
6	Utmaningar med kognitiv sjukdom	12
6.1	Spatial desorientering	12
6.2	Påverkad rumsuppfattning.....	12
6.3	Desorientering i tid och rum.....	12
6.4	Förändringar i beteendemönster	12
7	Wayfinding och kognitiv sjukdom	13
7.1	Orienteringsproblem	13
7.2	Minnesproblem.....	13
7.3	Enkelhet och tydlighet.....	13
7.4	Kontrast och färger.....	13
7.4.1	Det åldrande ögat och ögonsjukdomar	13
7.4.2	Det åldrande ögat och färgseende	14
7.5	Rumslig layout.....	14
7.6	Kunskap	14
7.7	Användning av teknologi.....	15
8	Underlätta orientering vid kognitiv sjukdom.....	15

8.1 Färgkoordinering	15
8.2 Skyltar.....	15
8.2.1 Symboler och bilder	16
8.3 Landmärken på ett vård- och omsorgsboende.....	16
9 Omvärldsbevakning	16
9.1 Västeråsmodellen	16
10 Referenser	17

1 Sammanfattning

Att kunna orientera sig i sin närmiljö är av stor vikt för människan för att känna kontroll, trygghet, självständighet, kunna vara socialt aktiv och att ha en god livskvalitet. Vid en kognitiv sjukdom påverkas dessa behov och livskvaliteten försämras.

Flera faktorer samverkar för att möjliggöra för personer med kognitiv sjukdom att hitta i sin närmiljö.

Ett anpassat skyltsystem är inte tillräckligt. Skyltsystemet behöver kombineras med en genomtänkt miljö, färgkoordinering samt tydliga landmärken. Detta ökar möjligheterna att förstå närmiljön.

I rapporten används begreppet kognitiv sjukdom genomgående, med det menas bland annat demenssjukdom som exempelvis Alzheimers sjukdom.

Den forskning som hänvisas till när det gäller kognitiv sjukdom är i de flesta fall oftast Alzheimers sjukdom.

1.1 Uppdraget

Att ta fram ett enhetligt interiört skyltprogram för Göteborgs Stads vård- och omsorgsboenden.

1.2 Syfte och mål

Genom ett enhetligt skyltprogram skapas igenkänning av Göteborgs Stads vård- och omsorgsboenden. Programmet ska bidra till att främja självständighet och välbefinnande för hyresgäster på vård- och omsorgsboendet utifrån den livssituation man befinner sig.

1.2.1 Forskning och beprövade erfarenheter

Hänsyn ska tas till aktuell forskning inom området gällande kognitiv sjukdom, åldersförändringar och olika funktionsnedsättningar.

1.2.2 Universell design

Utgångspunkten för skyltprogrammet är universell design. Universell design utformas för att vara tillgänglig, användbar och bekväm för så många människor som möjligt, oavsett individuella förmågor, åldrar eller fysiska och kognitiva egenskaper. Här utgår vi från personer med kognitiv sjukdom.

1.3 Målgrupper

Alla som bor, vistas eller besöker ett vård- och omsorgsboende med särskilt fokus på:

- Hyresgäster med kognitiv funktionsnedsättning
- Hyresgäster med somatisk funktionsnedsättning
- Anhöriga
- Besökare
- Medarbetare

1.4 Bakgrund

1.4.1 Sandarnas Vård- och omsorgsboende

Sandarnas Vård- och omsorgsboende färdigställdes till den första januari 2023. Avdelning vård- och omsorgsboende beslöt att använda Sandarnas som ett pilotprojekt med syfte att skapa en enhetlig skyltning på samtliga Göteborgs Stads vård- och omsorgsboenden.

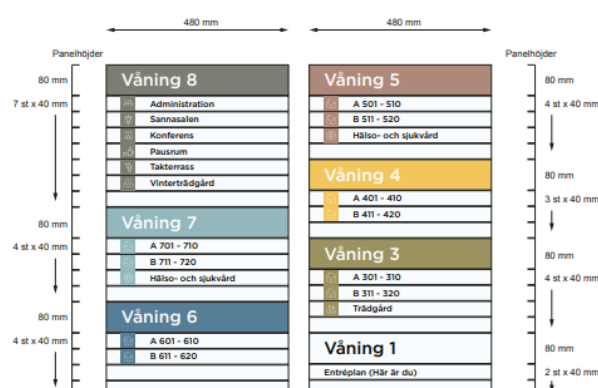
1.4.2 Arbetsprocessen

Upphandling av skyltar genomfördes tillsammans med inköp- och upphandlingsenheten inom förvaltningen. Ingen av ramavtalsleverantörerna lämnade anbud. Därefter gick det ut en offertförfrågan och endast en av ramavtalsleverantörerna svarade. Tillsammans med Floda Systemskyt gjordes ett program som stämde överens med färgsättningen av våningsplanen. För att underlätta för personer med kognitiv svikt togs en kontakt med Visuell kommunikation som tog fram ett antal symboler som skulle bidra med ökad förståelse.

1.4.3 Skyltpromenader

Tillsammans med hyresgäster genomfördes en handfull skyltpromenader för att få synpunkter från de som bodde och vistades i huset. Promenaden började i entrén och tog oss upp i huset med hjälp av skyltningen. Stopp gjordes vid hissarna, både utanför och innanför, på den egna enheten inklusive lägenhetsskylten. Slutligen tog vi oss upp till våning åtta där takterrass, administration och aktivitetslokal finns.

Resultatet från dessa skyltpromenader har resulterat i nya lärdomar och aha-upplevelser. Nedan följer blandade synpunkter:

Hänvisningsskylt entré Sandarnas VoB (våning 1–5 ska vara på vänster sida, har hamnat fel i korrekturet)

Hänvisningsskylten i entrén anses vara för liten och rörig. Det är mycket som ska in på samma skylt då huset är åtta våningar högt.

Det blir svårt att läsa texten då den är för liten. Färgerna är fina men det blir för lite kontrast mot texten. Någon känner igen färgsättningen från det egna våningsplanet.

Lättast att läsa svart text mot vit bakgrund.

Symbolerna är svåra att förstå och kan tas bort. Gäller framför allt de som har med administration att göra.

Takhängda skyltar kan vara svåra att se för den som är rullstolsburen eller går med stöd av rollator.

Hissknapparna är svåra att se då våningsplanens nummer inte är kontrasterade. Hisspanelen är blank vilket gör den svår att läsa.

Övriga hisskyltar är lätta att förstå då de är färgkoordinerade samt sitter på en bra höjd.

Flaggskyltar med matsalssymbol och vardagsrumssymbol sitter alldeles för högt upp, ingen hade lagt märke till dem.

Det fattas UTGÅNG-skylltar på enheterna. Det fattas också toalettskyltar. Toalettskyltar kan vara i en avvikande färg så man ser dem tydligt tycker en person.

Dörröppnare är ofta felplacerade och saknar markering.

1.5 Genomgången S-SCEAM

Lokalplaneringsenheten i Göteborgs Stad använder sig av ett instrument som kallas S-SCEAM (the Sheffield Care Environment Assessment Matrix).

Det är ett evidensbaserat instrument som mäter och bedömer den fysiska miljöns kvaliteter vid vård- och omsorgsboenden. Det har utvecklats för forskning vid vård- och omsorgsboende för personer med kognitiv sjukdom och är en checklista som kan användas:

- Som en guide vid utformning av nya vård- och omsorgsboenden.
- För att bedöma potentialen hos en befintlig byggnad som ska byggas om till ett vård- och omsorgsboende.
- För att bedöma ett befintligt vård- och omsorgsboende som är i drift.
- Som ett forskningsinstrument för att genomföra en kvalitativ utvärdering av ett vård- och omsorgsboende.

1.5.1 Platser på vård- och omsorgsboende som bedöms

- Övergripande byggnadsutformning
- Externt/entré

- Trädgård/utomhusområde
- Vardagsrum/sällskapsrum
- Kök/matplats
- Enskilda lägenheter
- Allmänna badrum

1.5.2 Domäner inom varje plats som bedöms

1.5.2.1 Kognitivt stöd

Den fysiska miljön ska underlätta för personer med kognitiva eller sensoriska funktionsnedsättningar. Det kan handla om att miljön är tydlig och lätt att förstå och att det finns en logisk planlösning. Referenspunkter är viktiga för personer som har svårigheter att hitta. Miljön bör också utformas så att man kan se intressanta händelser och aktiviteter när man befinner sig i olika utrymmen.

1.5.2.2 Fysiskt stöd

Den fysiska miljön ska underlätta och stödja självständighet för personer med olika slags funktionsnedsättningar. Det kan handla om nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga eller nedsatt styrke-, grip- och precisionsförmåga. Miljön bör vara tillgänglig och användbar för alla oavsett funktionsförmåga. Det ska finnas tillräckligt med utrymme för personer som behöver stöd och assistans eller använder hjälpmedel.

Den fysiska miljön ska kännas trygg och säker för de äldre. Det kan handla om att minska eller förebygga risk för fall, smittspridning eller olyckstillbud inom eller intill vård- och omsorgsboendet. Miljön behöver vara överblickbar. Det underlättar för människor att uppmärksamma problem som uppstår.

Den fysiska miljön ska bidra till igenkänning och hemkänsla. Det kan handla om utrymmen i miljön som normalt brukar finnas i en bostad, exempelvis en egen brevlåda. Hyresgästen ska kunna möblera den egna lägenheten och använda personliga tillhörigheter. Vård- och omsorgsboendet ska utformas och inredas hemlikt och inte som en institution.

1.5.2.3 Öppenhet och integrering

Den fysiska miljön bör stödja delaktighet och medvetenhet om lokalsamhället. Det kan exempelvis handla om att hyresgästen har tillgång till samhällsservice eller andra samhällsfunktioner. Det kan också handla om att vård- och omsorgsboendet är tillgängligt och välkomnande för besökare eller utomstående. Hyresgästen ska vidare kunna ta del av det som sker utanför boendet, eller följa förändringar över dygnet.

1.5.2.4 Integritet

Den fysiska miljön bör bidra till hyresgästens privatliv. Det är viktigt att hyresgästen ska kunna leva sitt liv och ägna sig åt vardagliga aktiviteter utan att bli observerad av förbipasserande eller besökare. Det handlar också om att

kunna dra sig tillbaka, eller att vara privat även i allmänna utrymmen som vardagsrum, matplats eller i trädgården.

1.5.2.5 *Trivsamhet*

Den fysiska miljön ska vara behaglig, stimulerande och hållbar. Här kan det handla om goda ljud, ljus- och luftförhållanden med en variation mellan olika rum, energieffektiv utformning av byggnaden, eller väder- och klimatskyddade utrymmen utanför byggnaden. Sensorisk stimulans i form av olika material eller naturliga material i miljön är andra aspekter.

1.5.2.6 *Val*

Den fysiska miljön bör ge hyresgästen möjlighet att använda miljön utifrån egna behov och önskemål. Det kan handla om att tillgång till olika slags rum och utrymmen för umgänge eller aktiviteter. Det kan också handla om möjlighet till utevistelse, och att kunna agera så självständigt som möjligt på boendet.

1.5.3 Resultat skattade vård- och omsorgsboenden

Alla vård- och omsorgsboenden i Göteborgs Stad är idag skattade efter denna modell och samtliga har avvikelser gällande kognitivt stöd.

1.6 Boverket

Övergripande krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga finns i plan- och bygglagen (PBL) samt i plan- och byggförordningen (PBF). Tillgänglighetskraven i PBL och PBF förtydligas i tillämpningsföreskrifter, exempelvis Boverkets byggregler (BBR).

”Syftet med reglerna om tillgänglighet är att så många som möjligt ska kunna delta i samhället på lika villkor. Den byggda miljön ska kunna användas både av personer som har full rörlighet och personer som använder till exempel rullstol, rollator eller käpp. Även personer som har nedsatt syn, nedsatt hörsel eller nedsättning av andra orienteringsförmågor ska kunna använda den byggda miljön.”

1.7 Bygg ikapp

Bygg ikapp är en handbok och en uppslagsbok som innehåller information om gällande regler och fördjupad kunskap om vad som behövs för att göra miljön tillgänglig och användbar. Den innehåller också en mängd exempel på lösningar som uppfyller kraven i reglerna. Handboken ges ut av Svensk Byggtjänst och författare är arkitekt Elisabeth Svensson.

Boken används sedan många år som referensverk inom området och har aktualiserats flera gånger. Den nu aktuella revideringen har tagit hänsyn till nya erfarenheter samt ändringar inom lagstiftningen i BBR 28 BFS 2011:6 med ändringar t o m BFS 2019:2.

2 Vad är Wayfinding?

Wayfinding är studier av människors förmåga att röra sig och orientera sig i fysiska miljöer. Det omfattar hur människor använder sinnen, kognitiva processer och beteenden för att navigera genom okända områden.

Enkelt uttryckt är wayfinding en process där en person ska ta sig från punkt A till punkt B och hur vägen dit är utformad för att nås på ett enkelt sätt.

2.1 Rumsuppfattning och kognition

Forskningen har undersökt samband mellan hur människor skapar mentala kartor och representationer av omgivande rum. Detta inkluderar att förstå hur människor kodar och bearbetar information om rumsrelationer, avstånd och riktningsförändringar.

2.2 Sensorisk bearbetning

Studier har utforskat hur människor använder sina sinnen som syn, hörsel, lukt och känsel för att samla information om sin omgivning och navigera. Till exempel kan sättet ljus och skuggor faller påverka hur människor uppfattar strukturer och riktningar.

2.3 Kognitiva strategier

Forskning har undersökt de kognitiva strategier som människor använder för att navigera i nya miljöer. Det kan inkludera användningen av referenspunkter även kallade landmärken för att skapa mental följd och använda hierarkisk struktur för att organisera rumsinformationen.

3 Skyltsystem

Wayfinding är vägledande i arbetet att ta fram skyltar. Oavsett om de är analoga eller digitala.

Det handlar om att utforma skyltar som är lätta att förstå och skapar en effektiv kommunikation. Hänsyn behöver tas till målgruppen och det sammanhang där skylten kommer att användas.

3.1 Att tänka på vid framtagande av nytt skyltsystem

Målgrupp

Fundera på vem som kommer att se skylten. Anpassa budskapet och stilen efter målgruppen.

Syfte

Vad är syftet med skylten? Ska den informera, varna, locka personer, ge riktningar eller utföra någon annan funktion?

Klarhet och enkelhet

Håll skyltens budskap enkelt och tydligt. Undvik onödig text eller komplexa detaljer som kan förvirra läsaren.

Typsnitt

Använd läsbara typsnitt som är anpassad till skyltens storlek och avståndet från vilket den kommer att ses. Texten bör vara tillräckligt stor och tydlig. Tydliga typsnitt kan exempelvis vara Helvetica, Arial och Verdana.

Färgval

Färger har en stark påverkan på hur budskapet uppfattas. Använd färger som är lättlästa och som förmedlar önskad känsla eller association. Här följer några generella riktlinjer för färganvändning:

Röd är en färg som ofta används för att signalera viktiga och akuta meddelanden, fara, stopp eller förbud. Exempelvis stoppskyltar, parkeringshänvisningar och brandvarningsskyltar är vanligen röda.

Blå används ofta för att indikera information, vägbeskrivning och parkeringshänvisningar.

Grönt används ofta för att indikera vägledning och information om platser och faciliteter.

Gult används ofta för att varna för försiktighet och uppmärksamhet. Skyltar som varnar för faror som ojämna vägar eller fallande stenar är ofta gula. Gul och svartrandigt signalerar försiktighet.

Grafik och symboler

Använd grafiska element och symboler när det är möjligt för att förstärka budskapet och göra det mer minnesvärt.

Placering

Tänk på var skylten kommer att placeras. Det är viktigt att den är synlig och lätt att upptäcka från rätt vinkel.

Konsekvens

Om det finns flera skyltar inom samma miljö, se till att de har en enhetlig designstil och konsekvent budskap. Detta gör det lättare för människor att orientera sig.

Lag och regler

Kontrollera om det finns specifika lagar eller regler som styr utformningen av skyltar i din region. Detta kan inkludera krav på tillgänglighet och säkerhet.

Feedback och testning

Testa skyltarna på ett urval av personer för att se hur väl dem förstås och om det finns några förbättringsmöjligheter.

4 Landmärken

Ett annat sätt att navigera i olika miljöer kan vara att man tar sikte på vissa så kallade landmärken. Utomhus kan det vara en specifik byggnad, en staty, något i naturen som till exempel ett högt träd eller liknande.

Inomhus kan det vara ett konstverk, en trappa, en stor skylt, en växt, en specifik möbel och så vidare.

Man brukar säga att ett landmärke ska vara unikt, lätt att namnge, sticka ut från bakgrunden, vara bestående och att de är belägna vid beslutspunkter.

Tillsammans med skyltar hjälper landmärken till att underlätta orientering för de flesta människor.

Man kan också tala om ledstjärnor, det vill säga att man ser något på avstånd och vet att det är åt det hållet man ska gå.

5 Forskningsområden

5.1 Användning av teknik

Med framsteg inom teknik som GPS, virtuell verklighet och förstärkt verklighet har forskning också fokuserat på hur människor använder tekniska hjälpmedel för att navigera och hur dessa teknologier kan påverka wayfinding-beteenden.

5.2 Åldersrelaterade förändringar

Studier har visat att wayfinding-förmågan kan förändras med åldern. Äldre vuxna kan möta svårigheter med att navigera i okända områden på grund av kognitiva och sensoriska förändringar.

5.3 Kulturella skillnader

Forskning har identifierat att olika kulturer kan ha olika strategier och preferenser när det gäller wayfinding. Kulturella faktorer kan påverka hur människor använder referenspunkter, språklig rumsbeskrivning och spatial kognition.

5.4 Miljödesign

Arkitekter och planerare använder wayfinding-forskning för att utforma mer användarvänliga och navigerbara miljöer. Detta inkluderar att skapa tydliga skyltar, använda framträdande orienteringspunkter och utforma rumsstrukturer som underlättar navigering.

5.5 Neurovetenskapliga studier

Med hjälp av neurovetenskapliga metoder som hjärnavbildning har forskare undersökt de neurala processerna som ligger till grund för wayfinding och rumsuppfattning.

5.6 Miljöpsykologi

Wayfinding har kopplingar till miljöpsykologi: Inom miljöpsykologin studeras hur människor påverkas av eller påverkar sin fysiska omgivning. Granskning inom detta område bidrar till förståelsen av hur människors välbefinnande och prestationer påverkas av hur de kan navigera i sina omgivningar.

6 Utmaningar med kognitiv sjukdom

6.1 Spatial desorientering

Kognitiv sjukdom kan påverka en persons förmåga att förstå och tolka rumslig information. Det kan göra det svårt att känna igen platser, förstå vägbeskrivningar och använda referenspunkter. Detta kan leda till förvirring och ångest när personen inte kan orientera sig.

6.2 Påverkad rumsuppfattning

Människor med kognitiv sjukdom kan ha problem med att uppfatta avstånd och rumsrelationer korrekt. De kan till exempel ha svårt att bedöma avståndet till en dörr eller att bedöma om en yta är slät eller ojämn.

6.3 Desorientering i tid och rum

Kognitiv sjukdom kan leda till förändrad uppfattning av tid och rum. En person kan blanda ihop dag och natt eller tro att de är på en tidigare plats i livet. Detta påverkar förmågan att navigera och kan medföra en upplevelse av osäkerhet gällande omgivningen.

6.4 Förändringar i beteendemönster

Personer med kognitiv sjukdom kan visa oväntade beteendemönster som kan påverka orienteringsförmågan. Till exempel kan motorisk rastlöshet leda till vandringsbeteende eller att man plötsligt lämnar en plats utan uppenbar anledning.

7 Wayfinding och kognitiv sjukdom

Wayfinding är processen att navigera och hitta ens väg i en fysisk miljö, som en byggnad, en stad eller ett område. Kognitiv sjukdom, å andra sidan, innebär en försämring av kognitiva funktioner som minne, uppmärksamhet och beslutsfattande.

Att använda wayfinding som system för skyltprogram medför att hänsyn måste tas till de utmaningar sjukdomen genererar.

7.1 Orienteringsproblem

Personer med kognitiv sjukdom kan ha svårt att orientera sig och förstå sin position i en omgivning. De kan glömma var de är eller hur de kom dit. Wayfinding-system måste vara utformade för att hjälpa dem att förstå och följa vägbeskrivningar tydligt.

7.2 Minnesproblem

Kognitiv sjukdom kan påverka korttidsminnet och långtidsminnet. Personer kan glömma vägbeskrivningar eller förväxla platser. Wayfinding-information bör vara tydlig och upprepas regelbundet.

7.3 Enkelhet och tydlighet

Wayfinding-skyltar och information bör vara så enkla och tydliga som möjligt. Användningen av symboler och enkla ord kan vara mer effektivt än komplexa beskrivningar.

7.4 Kontrast och färger

För att säkerställa att skyltar och information är synliga och läsbara är det viktigt att använda tydliga färger. Kontrasten mellan text och bakgrund är lika viktig.

7.4.1 Det åldrande ögat och ögonsjukdomar

Det åldrande ögat drabbas av nedsatt synförmåga vilket beror på åldersförändringar och för många även olika ögonsjukdomar. Sjukdomar som grå starr grumlar linsen och ger en suddig syn. Gula fläcken ger synbortfall i synfältets centrum, blindade fläckar. Den kan också ge krokseende, föremål deformeras visuellt. Grön starr ger synbortfall i det perifera seendet.

Näthinnans känslighet minskar och ögat behöver mer ljus än tidigare. Pupillen minskar och tar inte in lika mycket ljus som tidigare. Pupillen hos en ung person är cirka fem millimeter medan den hos en äldre person har krympt till två millimeter.

Synskärpa och detaljseende försvinner. Man får en reducerad förmåga att fokusera på och urskilja fina detaljer.

Tunna skarpa linjer suddas ut. De åldersrelaterade förändringar som sker i ögat påverkar också färgseendet. Linsen som tjocknar gulfärgas och intensiteten i färgerna avtar.

Kontrastseendet minskar och den visuella världen kan bli platt.

När synen förändras krymper omvärlden. Det kan skapa en osäkerhet som ökar risken för att snubbla och rädslan för att ramla.

7.4.2 Det åldrande ögat och färgseende

Färguppfattningen är relativt välbevarad högt upp i åldrarna och även för personer med kognitiv sjukdom. Trots att minnesfunktionen påverkas av kognitiv svikt och demenssjukdom verkar primärfärger bevaras i hög utsträckning.

7.5 Rumslig layout

Byggnadsdesign och rumslig layout spelar en roll. Tydlig skyltning, tydliga ingångar och enkel struktur kan hjälpa personer med kognitiv sjukdom att orientera sig bättre. Markera dörrar, dölj andra dörrar dit man inte har tillträde. Markera möbler med hjälp av färger.

7.6 Kunskap

För att kunna stödja personer med kognitiv sjukdom på ett vård- och omsorgsboende är det viktigt att medarbetare känner till hur den omkringliggande fysiska miljön påverkar dessa personer.

7.7 Användning av teknologi

Teknologiska innovationer, som appar och smarta enheter, kan vara användbara för att förbättra wayfinding för personer med kognitiv sjukdom.

8 Underlätta orientering vid kognitiv sjukdom

8.1 Färgkoordinering

Att använda färg för igenkänning, orienterbarhet och uppmärksamhet har visat sig ha ett starkt stöd utifrån forskning. För den som har en kognitiv sjukdom är det bäst att använda sig av primärfärgerna, då man kommer ihåg och kan namnge dem långt in i sjukdomen.

Varje våningsplan eller enhet i huset får sin egen signaturfärg. Denna färg går som en röd tråd från entrén med sin hänvisningstavla, via hissen både utanför och innanför, även hissknapparna, till enheten som är tydligt markerad med sin signaturfärg. Inne på enheten kan signaturfärgen gå igen på olika sätt.

8.2 Skyltar

Skyltar på ett vård- och omsorgsboende bör utformas med tanke på de behov och utmaningar som en person med kognitiv sjukdom kan ha när det gäller orientering, minnesstimulering och välbefinnande.

Tydliga kontraster

Kontraster är en av de viktigaste delarna när det gäller att se, dels ur aspekten kognitiv sjukdom och dels utifrån det åldrande ögat.

Rent generellt gäller att det är enklast att läsa en text på ljus bakgrund, den ljusa ytan reflekterar mer ljus än en mörk.

Placering

Placeringen av skylten är viktig. Skylten ska vara synlig och placeras på en plats som möjliggör val om riktning. Informationen kan behöva upprepas under vägen. Belysningen i omgivningen och ljussättning av skylt behöver finnas med i framtagande av skylten.

Storlek

Skylten bör vara så pass stor att man ser den på avstånd. Även texten ska vara stor. Det är viktigt att skylt och text är proportionerliga sinsemellan och i förhållande till omgivande miljö.

Enkelhet

Skylten bör vara enkel, ha en enkel text och ha ett enkelt typsnitt som till exempel Arial.

Ensam

Skylten bör inte placeras där det finns annan information då det kan ge ett rörigt intryck.

Text

Texten bör vara vänsterställd. Begynnelsebokstäver ska vara versala och övrig text i gemener.

8.2.1 Symboler och bilder

Man kan med fördel använda enkla symboler i samband med texten för att underlätta förståelsen. Det bör vara symboler som är väldigt enkla och direkt associerade med det de ska föreställa. Symbolen kan vara monokromatisk, det vill säga, enbart innehålla en färg.

Att tänka på vid användning av symboler:

Kontrast: Antingen mörkt på ljust eller tvärsom. Gärna monokromatiskt.

Enkel design: Inga onödiga detaljer.

Storlek: Ska synas på håll men ändå vara proportionerligt utifrån sin utgångspunkt.

Igenkänningsbar: Oavsett vem som ser den.

Samma stil: Designen är likadan på alla symboler.

Tydliga: De ska vara intuitiva och associera direkt till vad de föreställer.

Placering: Placeras på rätt ögonhöjd och på rätt ställe.

Ingen text: Symbolen ska inte innehålla text.

8.3 Landmärken på ett vård- och omsorgsboende

Landmärken är en viktig del i hur man orienterar sig i en miljö. Det kan vara något som sticker ut och som man lägger märke till, exempelvis ett konstverk. På ett vård-och omsorgsboende kan man aktivt arbeta med landmärken och placera dem på lämpliga ställen. Ställen där man har ett val att välja väg. Här gäller det att inte landmärket ”drunknar” bland många andra interiöra detaljer.

Man talar också om ledstjärnor. Något man kan se på håll och orientera sig mot.

9 Omvärldsbevakning

9.1 Västeråsmodellen

I Västerås har man arbetat med skyltningen på vård- och omsorgsboenden under flera års tid. Man har utgått från professor Helle Wijks forskning om färg och

demens. Helle Wijk är professor vid Institutionen för Vårdvetenskap och Hälsa Sahlgrenska Akademien vid Göteborgs Universitet.

I Västerås är man utgått från de färgkoordinerade våningsplanen både när det gäller väggfärger på vissa ytor och möbler och gardiner.

Man har arbetat konsekvent med sin modell framför allt i de nybyggda eller nyrenoverade vård- och omsorgsboendena.

Västerås har inte kompletterat skyltarna med symboler.

10 Referenser

Västerås Stad (2019) Så arbetar vi med skyltar i Västerås Stad

Aremyr G, Reifelt K, Thunborg C, Wijk H, Wångblad C. () Livskvalitet vid demenssjukdom - rörelse, bemötande, aktivitet i en personcentrerad miljö HMC Sverige

Redaktör Helle Wijk (2014) Vårdmiljöns betydelse

Redaktörer Karin Fridell, Ulf Klarén (2014) Färg och ljus för människa - i rummet

Davies, Rebecka (2019) Wayfinding Strategies and Wayfinding Anxiety in Older Adults with and without Alzheimer's Disease The U.S. National Institutes of Health's, National Library of Medicine (NIH/NLM).

Wiener, J (2021) Ageing- and dementia-friendly design: theory and evidence from cognitive psychology, neuropsychology and environmental psychology can contribute to design guidelines that minimise spatial disorientation Bournemouth University, National Library of Medicine (NIH/NLM).

Kleibusch, K (2018) *Wayfinding&Dementia: How Design Can Improve Navigation Among Older Adults in Assistend-Living Facilities* Grand Valley State University

Drs Claus, R and K (1975) *Visual communication through signage*, California University (används fortfarande som referenslitteratur)

Alzheimer's WA the dementia care experts. Australiensisk organisation som arbetar med demens [Perth Dementia Information and Support | Alzheimer's WA \(alzheimerswa.org.au\)](https://perthdementia.org.au/)

www.demenscentrum.se

Mary O'Malley TED Talk (2018) [Mary O'Malley: Creating Dementia-Friendly Space | TED Talk](https://www.ted.com/talks/mary_o'malley_creating_dementia_friendly_space)

[Tillgänglighet - Boverket](#)

Svensson, E (2020) *Bygg ikapp* Svensk Byggtjänst

